

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 33. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890599805504.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Reisekammeraten

Reisekammeraten tryktes første gang i EB 2-35, der udkom 16.12.1835.

En tidligere version var med titlen *Dødningen* (I 189ff) trykt i Digte 1830 med flg. kommentar: »Som Barn var det min største Glæde at høre Eventyr, en stor Deel staae endnu ret levende i min Erindring, og nogle af disse ere kun lidet eller intet bekjendte; jeg har her gjenfortalt et, og dersom jeg seer det optaget med Bifald, vil jeg saaledes behandle flere, og engang levere en Cyklus af danske Folke-Eventyr« (I 189). Det er vistnok første gang, A på tryk har talt om sit forsæt om at skrive eventyr. Pga. den ret negative kritik blev planerne opgivet indtil videre 34 (se VI 141ff). Sammenligner man de to versioner, er forskellen i fortælle måde og stil den tydeligste illustration til A.s udvikling som eventyrdigter. Se iøvrigt kommentar til *Dødningen* ndf. s. 65ff.

Om nedskrivningstidspunktet vides intet udover at eventyret forelå trykklart 14.5.1835 (se indledning til *Tommelise* s. 30).

Reisekammeraten hører som nævnt til den gruppe folkeeventyr, A havde hørt som barn. Hovedmotivet, det fortjenstfulde i at værne om de dødes fred, er almindeligt i folkedigtningen. Historien om den taknemmelige døde, der kendes fra Tobits bog i G.T.s apokryfe skrifter, findes i talrige indbyrdes forskellige optegnelser, men trods ligheden mht. titel på adskillige punkter anderledes end A.s gendigtning (se L.Bødker: Danske Folkeeventyr 1960.127ff og Else Marie Kofod 38ff).

Motivet med prinsessen, der kun vil gifte sig med den mand, der kan gætte hendes tanker, kendes fra historien om prinsesse Turandot i 1001 Nats Eventyr, som A har kendt fra Carlo Gozzis eventyrspil *Turandotte*, oversat af Simon Meisling 1825.

67.2[*Johannes*] heltens meget individualiserede navn stemmer ikke med folkeeventyrets navneskik, hvor gængse navne som Hans eller Per anvendes. Navnet, som A også anvender i *Dødningen*, er sandsynligvis et lån fra Grimms Den tro Johannes. BrixAP VI 235 formoder imidlertid, at det er en oversættelse af det ital. Giovanni, lånt fra N.T.Bruuns skuespil *Avisfrierierne* eller det forseglede Brev (1815); se iøvrigt n.t. 73.2ff. - **14***Sengefjæl*] sidestykke på en seng. - **15ff.** Jvf. Josefs 2. drøm i 1.Mos.37.9. A var stærkt personligt optaget af motivet med Josefs drøm, jvf. brev til Henriette Hanck 3.4.1839 i forbindelse med teatervrøvlet om Mulatten: »Forurettelse vække min hele Selvbevidsthed, jeg skal dog blive en Digter, Danmark skal føle sig hædret ved, jeg har Gud for mig, de skulle neie sig, som Sol og Maane maatte det i Josefs Drøm« (BBH 341); jvf. også KES 156, DtB 251 og Stampe 24. - **18***En deilig Pige*] A.s tilskud til folkeeventyret består i at motivere heltens handlinger, medens folkeeventyret blot holder sig til handlingen uden sværmeriske følelser. Drømmen giver her den psykologiske baggrund for Johannes' senere forelskelse i prinsessen. - **24***Ugen*] ugedagen; 69.33 fremgår det, at både begravelses- og dødsdagen er en fredag, hvilket også er ugedagen for A.s egen faders død 26.4.1816, medens han blev begravet tirsdag 30.4., en ugedag A naturligt nok mindre har hæftet sig ved.

68.33 *50 Rdlr.*] iflg. Olrik 184 samme beløb som A.s arv fra farfaderen; se også *Dødningen*.

69.7*Kirke-Nissen*] iflg. folketroen nisse som holder til i kirker. Udover *Dødningen* den eneste forekomst af denne nisstype i 35 eventyrene; jvf. iøvrigt Agnete og Havmanden (1833; SS XI 479f) og Ahasverus (1847; SS XI 614). - **29** *Gardinerne*] skyerne.

70.1-2*lagde... Sted*] A var fra barndommen fortrolig med tanken om at værne de dødes fred. Sml. A.s besøg på kirkegården i Lohmen i *Skygebillede* 99.

71.10f. Sml. også alfeskindringen i *Dødningen* (I 196.7ff). I begge versioner er det bemærkelsesværdigt, at Johannes' forbindelse med alfeverdenen først kommer i stand, da han har værnet den dødes fred, men i begge tilfælde er det pagten med den døde, der åbner hans blik for det overnaturlige, jvf. »det er kun onde Folk, der ikke maae faae Alferne at see«. Baggrunden for A.s alfer er primært Tiecks Die Elten (oversat i Oehl Eventyr II 199-227), jvf. Levnedsbogen 228. Sekundært E.Lytton Bulwers *The Pilgrims of the Rhine* (1834), jvf. O.T: »Bulwer har i sin Roman: *Pilgrimen ved Rhinen* med uendelig megen Ynde og Fiinhed fremmanet en Alfeverden. De aandige Smaa bølge der, som Luftningen om den materielle Virkelighed, man nødes til at troe paa deres Tilværelse« (127). Udtalelsen om Bulwer og *Reisekammeraten* afspejler hans optagethed og stadige arbejde med at beskrive alfeverdenen. Dette ses specielt i linie 16-17, idet opbygningen af dette konkret-sanselige billede kan følges fra *Dødningen*, hvor det konventionelt og uanskueligt siges, at alferne »morede sig med at sejle i de store Blomsterblade, der gyngede paa Duggen i det høie Græs« (I 196.12-13). I *Skygebillede* individualiseres alferne og deres utrolige lethed anskueliggøres: »mange Digtere fortælle, at Alferne bade sig i Duggen; men hvor kan det lette Væsen, der dandser paa Tidslens Fnug, uden at bevæge det, trænge igjennem den haarde Vandmasse; nei, de stode op paa den runde Draabe, og naar denne saa

trillede rundt under deres Fødder og det lette Gevandt flagrede i Luften, saae de ud, som det nydeligste Miniatur-Billede af Fortuna paa sin rullende Kugle« (32). I *Reisekammeraten* slettes Fortuna så som uvedkommende litterær association, medens A til gengæld inspireret af Bulwer fortæller, at alferne optræder to og to, jvf. »Og nu fremkom af Jordens grønne Barm et Feoptog; langsomt, to og to Haand i Haand, svævede de frem af en lille Aabning, beskygget af de frodige Straae, og stillede sig i en Kreds« (Pillegrimmene ved Rhinen, oversat af J.K. Reiersen. 1834.174). - **36***Ja nok*] folkeeventyrets formel.

72.6*Bregner*] iflg. folketroen stod bregnen i forbindelse med overnaturlige magter, fordi den kunne formere sig uden almindelige blomster og frø (jvf. Folk og Flora I 47). - **11ff.** Såvel den underfulde salve som de tre remedier er alm. eventyrtræk, jvf. *Stærke Hans*, hvor en heks er usårlig for prygl, fordi hun har salven skjult under sit forklæde (Sv. Grundtvig: Gamle danske Minder 1.1854.38), samt *Grevinge Hex*, der med en salve kunne omskabe sig til en usårlig hare 36 (Thiele I.37) og *Den forvandlede Bondedreng*, hvor en tryllesalve kan forvandle mennesker til dyr (Winther 49 f). - **11***Randsel*] rygsæk. - **15-16***de tre Riis*] folkeeventyrets tretal benyttes gennem hele historien; de tre ris er det ene af rejsekammeratens tre hjælperedskaber sammen med sablen og Svanevingerne, og han følger prinsessen tre gange til trolden. Johannes må gennemgå tre prøver, og prinsessen må neddyppes tre gange før hun forvandles. - **26***Urtekoste*] buketter. - **35ff.** Ikke i *Dødningen*, men rejseerindring, jvf. Dagbøger 20.8.1833, Geneve: »Gik ganske ene ud til Bjerget... [Mt. Salève] Det syntes nærvæd men var særdeles langt borte« (I 164; sml. MLE I 143).

73.8*Bulbider*] bidsk hund. - **10ff.** Se n.t. I 198.38.

74.4*Drabanterne*] livvagterne. - **20***ldskuffen*] skovl til at fjerne gløder og aske med. - **20***ldklemmen*] jerntang til at tage noget ud af ilden med eller til at rage op i ilden med. - **25-26***De kom... Grønne*] sml. udsigten fra slotsterrassen på Blankenburg i Skyggebilleder, »hvor Byen *Blankenburg* med sine røde Tage, laae nede mellem Skoven og de grønne Haver, som Kirsebær paa et Kaalblad« (61). - **33***Du gode Vorherre!*] sml. Levnedsbogen, hvor A under sit ophold hos Wulffs på Amalienborg i julen 1825, borte fra griseriet og forhånelserne hos Meisling, udbryder: »O Gud, det er jo ligesom *Aladdin*, jeg sidder ogsaa paa Slottet og seer ned. Du gode Gud! nei Du vil ikke forlade mig. Jeg kunde kysse Dig!« (135; jvf. Oehl I 359f).

75.34*komme ud af det*] finde ud af det. - **35***varet*] advaret.

76.3*spytte røde Grise*] se n.t. I 36.2. - **33-35** se n.t. I 202.40-203.3. - **36***Bi*] vent. - **40***tørre Øinene i sin Slaaprok*] sml. løgneeventyret i Skyggebilleder: »[kongen blev] tilsidst ganske melankolsk, græd og tørrede Øinene i sin kongelige Kaabe« (34).

77.3*Oppe i hvert Træ*] jvf. Turandot, hvor prinsessen har sine frieres afhuggede hoveder stående på muren. Haven med skeletterne kan også have reminiscenser af Ludvig XI.s have i Walter Scotts *Quentin Durward* (1823, da. 1825). - **22***præsenterede*] serverede.

78.13*Flor*] sørgeslør. - **17***Bolle*] bowle.

79.4ff. Sml. arkivar Lindhorsts have i E.T.A.Hoffmanns *Der Goldne Topf* (Hoffmann VII 224ff). - **31***Kosteskafter med Kaalhoveder paa*] se n.t. I 205.4.

82.21*Rygstykker*] spøgende: rygge.

83.27-32*Her er'... faldera*] motto til En splinterny Dandse-Vise (Ved Indvielsen af et nyt Huus 1832) (1833; SS XII 473); jvf. O.T., hvor strofen benævnes »Dansk Almuesang« (64).

84.5-13 Den makabre forløsningsscene alm. eventyrtræk; sml. fx *Kong Lindorm* (Olrik: Danske Sagn og Æventyr. 1929. 68-70) og *Vildering kongesøn og Misseri Mø* (Byskov I 227ff). - **23***Du gav... eiede*] sml. Markus 12.44, fremhævelsen af den fattige enkes offergave.